

ההולך למוד את גורנו

ברכיה יוסף ארז

ראשי פרקים:

- א. פתיחה ושאלות
- ב. מדוע נבחרה המדידה דווקא?
- ג. איך הברכה חלה?
- ד. מי צריך לומר את הבקשה?
- ה. מה נוסח הבקשה?
- ו. מה גדר הבקשה?
- ז. מה היחס בין בקשה זו לשאר בקשות?
- ח. מה ההלכה למעשה לחקלאים ולסוחרים?

מאמר זה אינו מתיימר לפסוק את ההלכה למעשה אלא רק מציע את מה שנראה מהלימוד.

א. פתיחה ושאלות

הגמ' במסכת בבא מציעא (מב. ושוב בתענית ח:) אומרת כך:

"תנא דבי רבי ישמעאל: אין הברכה מצויה אלא בדבר שאין העין שולטת בו, שנאמר 'צו ה' אתך את הברכה באסמיק'."

תנו רבנן: ההולך למוד את גורנו, אומר: 'יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתשלח ברכה במעשה ידינו'. התחיל למוד, אומר: 'ברוך השולח ברכה בכרי הזה'. מדד ואחר כך בירך - הרי זה תפילת שוא, לפי שאין הברכה מצויה לא בדבר השקול ולא בדבר המדוד, ולא בדבר המנוי, אלא בדבר הסמוי מן העין, שנאמר: 'צו ה' אתך את הברכה באסמיק'."

יש מקום גדול לשאול מספר שאלות:

1. מה עניין המדידה? לכאורה היא עניין טכני, למה נקבע לבקש ולברך דווקא בה? מדוע היא מהווה גדר לשעת הברכה?
2. האם כל הבקשה שייכת דווקא באדם שמעשר או שלא דווקא שאם מדובר באדם שמעשר, נאמר שאין הדבר תלוי בזכות מיוחדת של האדם אלא בפסוק? איך הברכה בדיוק תוסיף לאדם רכוש? האם זה נס או שזו ברכה עתידית שתצמח בתבואה לשנה הבאה?
3. בש"ע ובפוסקים (סימן רל) מובאות נוסחאות של בקשות נוספות, האם יש יחס והקבלה בין הבקשה של 'העומד למוד את גורנו' לבין שאר הבקשות המוזכרות שם או שיסודם שונה וממילא אין ביניהם יחס?

4. מה גדרה של בקשת 'ברוך השולח ברכה'? האם היא בקשה או ברכה? מה תוקפה? האם נוסחה כולל שם ומלכות או שלא? האם זו רק תזכורת לאדם שמעשר שהברכה תחול על כריו, או שיש כאן החלת ברכה מיוחדת? למה היא נצרכת? מה היחס בין שני חלקי ה'ברכה' – ה'יהי רצון' וה'ברוך'?
5. האם העניין נכון דווקא בגורן? או גם בשאר צורות אסיפה? האם ניתן לבקש גם על מדידת פירות בקופסאות וב'דולבים' (מכלים גדולים) בימינו? האם אדם שאוסף את פירותיו מהעצים שנמצאים אצלו בחצר הפרטית, שאינם עומדים למסחר ולשיווק, יכול לבקש בקשה זו? או שברכה זו נכונה דווקא לחקלאים להם יש גורן גדולה?
6. האם צריך שדווקא הבעלים יבקש את בקשה זו או שגם משגיח כשרות המפריש את התרומות ומעשרות בפועל יבקש את בקשה זו, שהרי הוא אחראי על הברכה שנובעת מההפרשה?
7. מדוע הבקשה היא בלשון 'שתשלח ברכה במעשה ידינו', הרי התבואה גדלה לבד ואינה ממעשה ידינו? ולכאורה היה צריך לומר 'שתשלח ברכה באסמינו'? האם יש כאן ברכה כללית שנובעת מהפרשת התו"מ או שזו ברכה פרטית לגורן הזה בלבד?
8. האם בימינו יש מקום שלא לבקש בקשה זו? מדוע?

ב. מדוע נבחרה המדידה דווקא?

הברייתא מציינת שכשאדם הולך למדוד את הגורן שלו, מקום האיסוף של הפירות, הוא צריך לומר 'יהי רצון... שתשלח ברכה במעשה ידינו', את זה הוא אומר לפני שהוא מתחיל למדוד בפועל, כאשר הוא עומד ליד הפירות ומתכוון למדוד. כאשר האדם מתחיל לסדר את הפירות לצורך העמדתם על המשקל לתוך הסלסלות עדיין כמות הפירות לא ידועה וממילא יש מקום שתחול עליהם ברכה.

מה העניין שבגללו דווקא בשעת המדידה בגורן מבקשים את בקשה זו?

לכאורה מצאנו בזה מחלוקת בין הראשונים:

הרמב"ן (הובאו דבריו בריטב"א ב"מ שם ד"ה התחיל למוד) מסביר שכל החיוב שחז"ל חייבו לברך על אסיפת הגורן הוא רק באדם שהולך להפריש תו"מ. לפי זה נאמר שחז"ל תקנו לברך על האסיפה בגורן בגלל שאז מתחייבת התבואה בתו"מ ונאמר באבות (א, טז) 'אל תרבה לעשר אומדות'. הברכה חלה בגלל ההבטחה שהקב"ה אמר לנו שיברך את התבואה שלנו אם נפריש תו"מ. ממילא מובן מאוד למה מבקשים דווקא בדרך להפרשת התו"מ, בזמן שמצד אחד אין ידיעה כמה פירות בדיוק יש בגורן, כך שהברכה תוכל לחול ומצד שני הזמן שבו אני עומד לבקש הוא הזמן שאני מחייב את התבואה בחיוב תו"מ.

הקושי בשיטה זו זה הפסוק 'יצו ה' אתך את הברכה באסמיק' שלא נאמר ביחס לתו"מ כמו הפסוק 'והבאתם אל כל מעשרותיכם אל בית האוצר'.

קושי נוסף הוא שבפשט הגמ' לא נשמע שהדבר תלוי בתו"מ.

הרווח שבשיטה זו זה שלכאורה הרבה יותר קל להבין למה מגיעה לך הברכה בכלל: בזכות התו"מ.

שיטת ראשונים שניה לא מזכירה בכלל שהברכה חלה בגלל הפרשת התו"מ. לכאורה לשיטתם הברכה היא עצמית, הקב"ה אמר לנו שאם עם ישראל ישמרו תורה ומצוות הקב"ה ישלח להם ברכה במעשי ידיהם. הפסוק 'יצו ה' אתך את הברכה' אינו קשור בהכרח להפרשת תו"מ. אם כן,

מדוע מבקשים דווקא לפני מדידת הגורן? לכאורה הגורן הוא סימן לאיסוף של התבואה אחרי השקעה ארוכה שהאדם עמל על שדהו, בגלל שאדם זה אינו יודע כמה תבואה יש בגורן, הוא יכול לבקש שהקב"ה ישלח ברכה בעמלו. הגורן הוא זמן מתאים לבקשה בגלל שעדיין לא ברור כמה תבואה יש.

כך לכאורה ניתן לדייק מרש"י (גם בב"מ מב. וגם בתענית ח:) שלא הזכיר שמבקשים דווקא במקרה שמפרישים תו"מ. וגם הריטב"א (ב"מ שם) שהזכיר את דעת הרמב"ן הזכיר אותה בתור 'דעת הרמב"ן' ולא כדעתו הוא וניתן לומר לכאורה שהוא לא סובר כך אך זו אינה ראייה מוכרחת.

כך ניתן לדקדק מדברי התוס' בתענית שם (ח: ד"ה אלא בדבר) ששאלו שלכאו' יש מקום לשדים להזיק לדבר הסמוי מן העין וחילקו בתירוצם בין עין הרע לבין ברכה בדבר הסמוי ולא מצאו מקום לחלק בין פירות שהפרישו מהם תו"מ לבין פירות חו"ל. ולכאורה לפי דברי הרמב"ן כל קושיית התוס' נופלת מעיקרא.

כן ניתן ללמוד מדברי ראשונים נוספים שלא הזכירו כלל את החידוש הזה של הרמב"ן שכל הבקשה והברכה שייכות דווקא כאשר באים להפריש תו"מ (כמאירי בתענית שם וכרמב"ם ברכות י, כב).

ראיה לשיטה זו היא הפסוק המובא בגמ' שבעיקרו אינו קשור בהכרח להפרשת תו"מ: 'יצו ה' אתך את הברכה באסמין'. פסוק זה נאמר בפרשת כי תבוא בהקשר לברכות שיתקיימו אם עם ישראל ישמור את דרכי ה', ולא הוזכר שם כלום על תו"מ.

ראיה נוספת היא, כאמור, עצם כך שהסוגיה שלנו לא הזכירה דבר וחצי דבר על הקשר בין הבקשה והברכה להפרשת תו"מ.

אך הקושי הוא כמו שכבר אמרנו, מסברא, על מה ולמה מגיעה לך הברכה, בזכות מה?

ג. איך הברכה חלה?

רש"י (תענית שם, ד"ה הרי זו) כותב שכשהאדם שכח ולא ברך בשעת התחלת המדידה, שוב לא יברך מכיון ששוב אין ברכה נכנסת בתבואה. נשמע שאם היה זוכר לברך בזמן הברכה הייתה נכנסת לתבואה. ועל מה שנאמר שהברכה שורה דווקא בדבר הסמוי מן העין כתב רש"י (בב"מ, ד"ה אין הברכה) שהברכה היא שהתבואה פרה ורבה מאיליה. ונשמע מרש"י שהברכה חלה בדרך נס.

במאירי (תענית) נראה שהברכה מתגשמת בדרך הטבע בכך שהאדם יצליח בסחורת תבואה זו. שיהיה לאדם סייעתא דשמיא בהרווחת הממון מהתבואה.

גם הפני יהושע (ב"מ שם ד"ה בגמרא לפי) מסביר שלפי הרמב"ן הברכה שבאה בזכות המעשר תחול על תבואות אחרות בשדות האדם לשנה הבאה. ונראה שהנס הוא יותר בדרך הטבע מאשר שתופיע תבואה חדשה יש מאין. על פירוש זה קשה, הרי לשון הברכה הוא 'ברוך השולח ברכה בכרי הזה' ונשמע שהברכה חלה על הכרי ולא על שאר תבואות? וניתן לתרץ שהכוונה היא שהברכה תחול ותרד לעולם דרך הכרי לשאר תבואות.

מדוע הנס הזה חל, באיזה זכות?

לפי הרמב"ן, שהסביר שהברכה חלה מכוח התו"מ שהאדם הפריש, ניחא. אך לרש"י ולסייעתו שאין הברכה תלויה בהפרשת תו"מ, מדוע חלה הברכה? לכאורה מכח זה שהקב"ה מברך את עושי רצונו, שיצליחו בפרנסתם, ללא קשר להפרשה.

איך אפשר לברך על 'ברוך השולח ברכה בכרי זה', אם אני לא יודע האם הברכה חלה?

לרמב"ן, שהקב"ה הבטיח שתחול ברכה, אני יכול לסמוך על זה שהיא תחול.

לרש"י וסייעתו, איך אפשר לברך? לכאורה מכוח זה שאני מאמין שהקב"ה ישלח לי ברכה בפרנסתי. הסבר זה מאוד מחודש, אבל על עצם זה שהקב"ה אמר לי שהוא יעזור לי בפרנסה, שנאמר: 'יצו ה' אתך את הברכה', אני יכול לברך. (כך נראה ב'אילת השחר')

ד. מי צריך לומר את הבקשה?

לרש"י וסייעתו, נראה שבעל הגורן הוא זה שיבקש את הבקשה, מכיון שהוא מתפלל לפרנסתו. את הראיה לכך שבקשה זו היא בקשה לפרנסה ניתן לראות במאירי (תענית שם) שייחס ברכה זו ביחס לכלל הפרנסה וכתב שהבקשה היא שיצליח בתבואה לסחורתו.

אולם לרמב"ן יש מקום לומר שמי שיבקש ויברך הוא השליח שמפריש תו"מ, בגלל שזכות המצווה נעשית על ידו ובזכותו יש מקום שתשרה ברכה על הפירות, מאידך יש מקום לומר שהשליח הוא רק שליח של בעל התבואה וזכות המצווה להפריש שייכת לבעל התבואה ולכן הוא יבקש ויברך.

ה. מה נוסח הבקשה?

בגמרא אנו מוצאים בקשה וברכה, בקשה לפני המדידה: "יהי רצון מלפניך ה' אלוקינו שתשלח ברכה במעשי ידינו". וברכה בתחילת המדידה: 'ברוך השולח ברכה בכרי זה'.

בשלחן ערוך ובטור אנו מוצאים נוסחא נוספת: "יהי רצון מלפניך ה' אלוקינו שתשלח ברכה בכרי הזה". האחרונים שאלו על נוסח זה מדוע הוא אינו זהה לנוסחת הגמ'?

ונאמרו שתי תשובות:

א. תשובת האליה רבה שאמר שהנוסח של 'תשלח ברכה בכרי הזה' שונה מהנוסח של 'שתשלח ברכה במעשה ידינו' בגלל שאין לנו תרומות ומעשרות שבזכותם תחול ברכה בכל מעשינו. אבל באמת, אם היה לנו תו"מ היינו צריכים לומר 'שתשלח ברכה במעשה ידינו'. ולכאורה נפק"מ לימינו בארץ שיש לנו תו"מ. כמו כן לשון זו מראה שהש"ע והטור סברו כמו הרמב"ן.

ב. תשובה נוספת היא תשובת הברכי יוסף שאמר שנוסחת הטור והש"ע מופיעה ברבנו ירוחם, וכנראה שהייתה להם גרסא שונה בגמ' ובחרו אותה. וגם המאירי (תענית שם) מזכיר גרסה זו ולכאורה תשובה זו יותר פשוטה.

שם ומלכות

רש"י (תענית וב"מ) מזכיר שהברכה צריכה להיות בשם ומלכות. והריטב"א מוסיף שזה בכדי להגדיר אותה כברכה, שכל ברכה שאין בה אזכרת שם ומלכות אינה ברכה. מדבריהם נראה שיש כאן מקום לברכה של ממש ולא רק לבקשה.

אומנם ברמב"ם (ברכות י, כב) לא מופיע שם ומלכות. מדוע?

הרב קאפח בפירוש שלו כותב שברור שלרמב"ם לא מדובר פה בברכה אלא בבקשה לרחמים בלבד. ניתן להבין מכך שלרמב"ם אכן אין שם ומלכות בברכה זו. ודבר זה תלוי לכאורה בשאלה כמה ברכה זו דומה לתפילת הדרך שבה לפי הרמב"ם אין מזכירים שם ומלכות. כך הבין הב"י (סימן קי) בדעת הרמב"ם. ונראה להסביר את הרמב"ם ולומר שבגמ' בברכות (כט:) לא היה לרמב"ם נוסח של חתימה בתפילת הדרך. ולפי זה הרמב"ם חילק בין תפילות לבקשות, שבבקשות לא מזכירים שם ומלכות, מה שאין כן בתפילות. אך לש"ע אנו לומדים מתפילת הדרך שאף על בקשות ניתן לברך (כך הסבירו בפ"י 'יד פשוטה' על הרמב"ם לגבי תפילת הדרך. וכך נראה שיותר נוח להסביר מאשר לומר שהרמב"ם לא הבין מדוע מגיעה לאדם ברכה (כפי' ה'יד פשוטה' על הל' כב)).

על נוסח זה יש לשאול מה בדיוק התוקף של ברכה זו?

ו. מה גדר הבקשה?

הריטב"א (ב"מ שם) מביא את הרמב"ן בלשון מעט חריפה וכותב: **'ודעת הרמב"ן שלא חייבו ברכה זו...'**, ולכאורה נראה שהרמב"ן סובר שאדם המפריש תר"מ חייב לברך על הברכה שהקב"ה משפיע לו ברכה בעבור התר"מ. נשמע שברכה זו היא **ברכת ההודאה**, אני מודה לקב"ה על הטוב שהוא השפיע לי. אני חייב לברך בדיוק כמו שאני חייב לברך על פרי שאני אוכל.

האם החיוב הוא מן התורה או מדברי חכמים? לכאורה ברכה זו היא מדברי חכמים, שהם תקנו לי לברך ולהודות לקב"ה על כל דבר שאני אוכל. (שלכאורה לפי מסקנת הסוגיה בברכות לה – לו נראה שחיוב ברכות ההודאה הוא מדברי חכמים והפסוקים המובאים שם הם נובעים מאסמכתא).

גם אם נסביר שכל ענינה של ברכה זו הוא בקשה, והברכה היא חלק מהבקשה, יצא שהבקשה היא מדרבנן בלבד. ניכר מהרמב"ם שבקשה זו היא בקשת רחמים ולא הודאה ממה שכתב: **"מדד ואחר כך ביקש רחמים הרי זו תפלת שוא"**.

היה מקום לומר שבקשת הרחמים שמזכיר הרמב"ם היא הבקשה 'שתשלח ברכה במעשי ידינו', ולפי זה ניתן לברך גם אחרי המדידה, אך הרש"ש (ב"מ שם) מסביר שגם ה'יהי רצון' וגם הברכה הם ביסודם בקשה אחת שמתחילה ביהי רצון ונגמרת בברכה כמו תפילת הדרך, וברוך הוא חתימת הברכה.

אומנם הרמב"ם סובר שלבקשות אין להשתמש בשם ומלכות מכיון ששם ומלכות מיוחד וראוי לתפילה.

לפי זה, לרמב"ם בקשה זו היא רשות, שאתה יכול לבקש על תבואתך ועל פרנסתך רחמים. ולרמב"ן בקשה זו היא חובה. שאתה חייב להודות על השפע שהקב"ה שולח לך.

ז. מה היחס בין בקשה זו לשאר בקשות?

לפי הרמב"ם, רש"י וסייעתו, מובנת מאוד ההקבלה שעשו הטור והשלחן ערוך (בסי' רל) בין בקשה זו לבקשות לגבי:

- הייתה אשתו מעוברת.
- הנכנס לכרך.
- הנכנס למרחץ.
- הנכנס להקיז דם.

בכל בקשות אלו יש בקשה של רחמים מסויימת, וההזדמנות לבקש על חלק מענינים אלו היא דווקא לפני שהם מתחילים לקרות. יש בהם בקשת רחמים שלא תלויה בהכרח במעשי האדם או במצוות שהוא מקיים.

אבל לפי הרמב"ן, שאמר שזו ברכת ההודאה, פחות מובן היחס בין בקשה זו לשאר בקשות, שזו בקשה והודאה על ברכה שהתורה הבטיחה, ולא בקשה אישית על משהו שאני רוצה שיקרה. יותר פשוט להסביר שהש"ע והטור ס"ל כרמב"ם וכרש"י וסייעתו (ולהסביר בנוסח הברכה כהסבר הברכי יוסף כדלעיל אות ה)

ח. מה ההלכה למעשה לחקלאים ולסוחרים?

כאמור, השלחן ערוך והפוסקים (סימן רל, ב) הביאו דין זה להלכה:

"הנכנס למוד את גרנו, אומר: יהי רצון מלפניך ה' אלהי שתשלח ברכה בכרי הזה; התחיל למוד, אומר: ברוך השולח ברכה בכרי הזה; מדד ואח"כ בירך הרי זה תפלת שוא, שאין הברכה מצויה אלא בדבר הסמוי (פי' דנעלם ואינו נראה) מן העין."

הפוסקים (כאן) דנים בשאלות ששאלנו לעיל למעשה:

1. האם מזכירים שם ומלכות?

הלבוש (כאן) כתב שברכה זו אינה מבוררת מספיק ולכן לא יברכו אותה בשם ומלכות. **האליה רבה** הגן על דבריו מפני השגת הלחם חמודות והסבירו שכל מה שברכה זו אינה מבוררת זה בגלל שהרמב"ן סובר שהיא שייכת דווקא בתבואה שמפרישים עליה תו"מ, כלומר: בגלל שהלבוש רצה לחשוש לדעת הרמב"ן הוא כתב שאין לברך בשם ומלכות כשלא מפרישים תו"מ. ולפ"ז, לכאורה במקום שבו מפרישים תו"מ כבארץ יש לברך בשם ומלכות.

גם **הברכי יוסף** כתב שנהגו שלא לברך בשם ומלכות והסביר שכנראה שחוששים לדברי הרמב"ן. וגם **המשנה ברורה** (שם ס"ק ד) הביא את הא"ר שאין לברך אלא כשמפרישים תו"מ.

ולכאורה לפי החשבון שעשינו יוצא שעקרונית הש"ע והטור פסקו כמו הרמב"ם, הריטב"א ורש"י שזו בקשה שאינה קשורה בהכרח להפרשת תו"מ, ולמרות זאת, העירו האחרונים שיש לחשוש לחומרא לדעת הרמב"ן.

לפ"ז בארץ, כשמפרישים תו"מ יש לברך בשם ומלכות מכיון שמתקיים בנו הפסוק (מלאכי ג, י): 'הביאו את כל המעשר אל בית האוצר... ובחוננוי נא בזאת אמר ה' צבקות אם לא אפתח לכם

את ארובות השמים והריקותי לכם ברכה עד בלי די'. וכן הביאו מכון 'דרשו' בשמו של הרב חיים קניבסקי שליט"א (שונה הלכות ס"ד, אע"פ שהמעייין בפנים לא ימצא התייחסות מפורשת אלא רק את העובדה שר' חיים לא כתב שבימינו אין לברך, והתלמידים הבינו מכך שהוא סובר שיש לברך. עיי"ש בפנים).

ופלא על הרב דוד יוסף (הלכה ברורה יא, סימן רל) שכתב שאין לברך ולא חילק בזה ולכאורה זה חילוק פשוט.

והיה מקום לומר שבארץ, כיון שאין רוב ישראל עליה אין מקיימים את המצווה מן התורה ולכן אין לברך בשם ומלכות. אבל לפי זה נאמר שגם על שאר מצוות של ארץ ישראל נברך בלי שם ומלכות, על תו"מ, על חלה ועוד, ולא מצאנו כך, אלא שמברכים על עצם זה שיש מצווה ללא שייכות לשאלה האם היא מן התורה או שלא. וממילא הסברא הפשוטה לכאורה היא שגם בברכה זו, בארץ יש לברך בשם ומלכות. כן כתב החזון איש לעניין שביעית (שביעית יח, ד) שהברכה חלה לפי מה שגוזרים בב"ד של מטה כך פוסקים גם בב"ד של מעלה ומחילים ברכה.

2. האם גם בשאר סחורות?

החיי אדם (א, סה, ב) כותב שגם מי שסופר את סחורת חנותו יכול לומר את ה'יהי רצון' ואת הברכה (בלי שם ומלכות, לחשוש לדעת הרמב"ן). ודבריו מסתדרים מאוד לפי החשבון שערכנו בש"ע ובטור למעשה.

אולם, למי שסובר לגמרי כרמב"ן, אין מקום להתפלל על שאר סחורות.

ולכאורה צריך להבין בדיוק מה המציאות אצל הסוחרים, שהרי הסוחר כאשר הוא מקבל את הסחורה מהיבואן וכד', היבואן כבר מונה כמה חליפות בגדים הוא נותן לו ומביא לו לפי ההזמנה, זה שהסוחר חוזר ומונה את הסחורה זה רק בשביל לוודא שהוא אכן קיבל את מה שהזמין, אבל בעיקרון הסחורה כבר מנויה, האם יש מקום לבקש ולהתפלל לפני שבודקים כמה סחורה הגיעה לחנות? מסברא נראה שלא, שזה שאתה לא לגמרי סומך על היבואן זה לא אומר שהספירה שלך עכשיו היא ספירה של דבר שלא נמנה מעולם. וממילא בתי אריזה ששוקלים שוב את הפירות אחרי שהחקלאי כבר שקל אותם פעם אחת, לא יכולים לבקש ולברך. אבל אם רק בבתי האריזה שוקלים ומודדים את הפירות בפעם הראשונה ומפרישים להם תרומות ומעשרות, ממילא הם אלה שיכולים לבקש ולברך.

אם מפעל טקסטיל עובד בצורה שכל פועל עובד לפי שעות ובסוף הזמן או התקופה סופרים את כל הטקסטיל שיוצר, לכאורה ניתן לברך, אבל במציאות נראה שהיום הכל מדוד ומנוי שבשניה שהבגד נגמר הוא כבר ממוספר ונרשם במחשב, ולכן לכאורה נראה שאי אפשר לבקש ולברך עליו.

3. האם ניתן לברך על הפירות שגדלים בחצר הפרטית?

מסברא, אם מדובר באדם שקוטף הרבה פירות לתוך שק גדול או לתוך סלסלה גדולה ואין הוא יודע כמה פירות יש בסלסלה, הרי שהוא יכול לברך ובארץ בשם ומלכות. אלא שלכאורה לא ראיתי שמישהו נוהג כך, וגם בסידורים לא ראיתי שנדפס נוסח זה ו'פוק חזי מאי עמא דבר', (ואולי נאמר שמדקדקים מכך שכתוב 'ההולך למוד את גורנו' שלשון גורן היא אסיפה גדולה כמו שהחקלאים אוספים ולא כמו שאוספים בעלי הגינות הפרטיות).

אם נמשיך עם הסברא שאמרנו שהולכים לפי מנהגם של ישראל, יש לשאול: מדוע שהחקלאים כן יברכו אם הם עד עכשיו לא נהגו לברך? ניתן לתרץ שכיון שעם ישראל גלה תורת החקלאים נשתכחה וכעת אנו מחזירים עטרה ליושנה אבל להגיד שתורת הציבור נשתכחה זה פחות

סביר, למרות שלכאורה ניתן לומר גם את זה בגלל שגלינו לתקופה ארוכה. ולמעשה צריך לשאול את גדולי הדור האם יש מקום לחלק בזה.

4. עד מתי ניתן לברך?

הברכי יוסף מחדש שאפילו כשהאדם כבר מדד הוא עדיין יכול לברך את הברכה 'ברוך השולח ברכה בכרי הזה'. ויש לשאול שהרי בגמ' נאמר שמברכים דוקא כשמתחילים למדוד? טוען הברכ"י שזה נכון שכך אמרה הגמ' אבל לא דווקא, הסברא היא שמברכים על כך שהקב"ה השפיע לנו שפע, שהברכי יוסף מבין שהברכה היא ברכת ההודאה, כמו הרמב"ן, שמודים לקב"ה ששולח לנו ברכה בזכות המעשרות.

המעניין הוא שהברכ"י הביא לכך ראייה דווקא מהמאירי, שהסברנו שסובר כרש"י ולא כרמב"ן שכתב המאירי: 'ולדעתי כל שהוא מברך שלא יפסיד פירותיו אין כאן תפלת שוא אלא שעל התפלה הנזכרת הוא אומר כן יהי רצון שתשלח ברכה בפירות הללו ור"ל שיתברכו בכל מיני הצלחה', בגלל שהבקשה היא שלא יפסדו הפירות, אומר הברכ"י, יש מקום לברך אותה גם אחרי המדידה. והרי נשמע מהמאירי כמו הרש"ש, שברכה זו היא חלק מה'יהי רצון', 'אלא שעל התפילה הנזכרת הוא אומר כן', שברכה זו היא חלק מה'יהי רצון'.

אבל לכאורה, לפי הסבר שאר הראשונים שראינו, הרמב"ם, רש"י וסייעתו (על פי הרש"ש ועוד), אין מקום לברך אחרי שכבר מדדת, כיון שהברכה היא חלק מהבקשה, שכשאני מברך אני מוריד שפע (כנפה"ח ב, ב) מוריד ומבקש את השפע, לא מודה אלא מבקש ומודה לקב"ה על כך שהוא מוריד שפע בברכתי. וכך כתב גם בהלכה ברורה (שם).

5. בשבחם של החקלאים

החתם סופר כותב שיש מדרגות במידת הביטחון, יש את השכירים ואת הבנקאים שמידת הבטחון אצלם היא במידה פחותה, מכיון שהמשכורת שלהם מובטחת מבעלי העסק. יש את הסוחרים, שמידת הבטחון שלהם היא במידה בינונית, מכיון שהם אינם יודעים כמה כסף יעלה במשכורתם בסוף החודש, אבל כיון שהם קונים ומוכרים בד"כ, הם די בטוחים שבסוף החודש תהיה משכורת. ויש את החקלאים, שמידת הבטחון שלהם היא הכי חזקה, מכיון שהם תולים את עצמם על הקב"ה שיווריד גשם ויצמיח את התבואה בעין יפה. גם אם הם משתמשים בכל מיני שיטות גידול ודשן וטפטפות וכד', עדיין, אין הם יודעים בדיוק כמה קילו של פרי יצמח מהאדמה, ועל זה הם שמים מבטחם בקב"ה בצורה עמוקה וחזקה. אשריהם ואשרי חלקם.